

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 81'25'06-11(437.6)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2021.134.3510>

СТАН СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА У СЛОВАЧЧИНІ

Адріана Амір

*Пряшівський університет в Пряшеві,
вул. 17 листопада, 1, м. Пряшів, 08001, Словаччина
adriana.amir@unipo.sk*

Тарас Шмігер*

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
taras.shmiger@lnu.edu.ua*

У статті розкрито головні здобутки сучасної словацької школи перекладознавства у царинах теорії, історії, критики й дидактики перекладу. Словацькі дослідники розвивають шereg часткових теорій перекладу, а серед них – теорія аудіовізуального перекладу та теорія перекладацьких компетенцій. Дуже активно дослідники працюють над історією перекладу, особливо у сфері біографістики. Україністика в Словаччині – в тому числі перекладознавчий напрям – теж має сильні позиції, завдяки науковцям Пряшівського університету.

Ключові слова: Словаччина, теорія перекладу, історія перекладу, аудіовізуальний переклад, україністика.

Вступ. Словацька школа перекладознавства порівняно молода, адже дослідники відраховують початок теоретичних досліджень над перекладом із кінця 1960-х рр. [46, с. 8]. З того часу вона розвинулася завдяки науковим пошукам А. І. Поповича (греко-католика українського походження), Я. Ференчика, Ф. Міка, Я. Замбора та інших. Сьогодні у Словаччині можна виділи чотири центри перекладознавчих досліджень – у Братиславі (Словацька Академія Наук), у Нітрі, у Банській Бистриці та в Пряшеві. Словацьке перекладознавство розвивається досить динамічно, що дає змогу оглянути й підсумувати цікаві здобутки словацьких науковців. Саме тому мета цієї статті – розглянути ключові перекладознавчі публікації, що вийшли у Словаччині за останні 10 років, та виокремити характерні риси цієї школи перекладознавства.

© Амір А., Шмігер Т., 2021

* Стаття є частково результатом наукового проєкту Т. Шмігера “Перекладознавство у Пряшеві: історія, особистості, прогностика”, який виконувався у Пряшівському університеті в Пряшеві 2021 р. і фінансувався з коштів Національної стипендійної програми Словацької Республіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському перекладознавстві занадто мало уваги приділяють розвитку перекладознавства у сусідніх країнах, хоча порівняння дослідницьких динаміки, тематики й підходів може дати цінну поживу для активнішого розвитку українського перекладознавства. Написання синтетичних праць ускладнено ще тим, що вони потребують комплексного осмислення на чітко означеному матеріалі, тому синтетичні праці загалом є рідкістю. У Словаччині підсумковою є стаття М. Куси [39; 46, с. 13–31], яка ґрунтовно описує стан словацького перекладознавства на самому початку ХХІ ст. та дослідження здобутків перекладознавчих осередків у Братиславі [49], Нітрі [25], Банській Бистриці [18] та Пряшеві [62].

Методологія дослідження. Методологія опису та дослідження перекладознавчої історіографії передбачає застосування трьох ключових принципів: вивчення наукового контексту, іманентності та відповідності. Оскільки для встановлення відповідності потрібно взяти або ще один історичний період, або іншу територіальну школу, а в полі зору лише сучасні словацькі дослідження, то останнього принципу не застосовуємо. Перші два принципи достатні, щоб пояснити та обґрунтувати перекладознавчі погляди в контексті нашого історичного періоду, виявити їхні риси та описати інтерпретаційні зв'язки із сучасними філологічними поглядами та принципами.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. *Теорія перекладу* завжди виступала як найважливіший аргумент для самостійності національної школи перекладознавства. У сучасному світі процеси інформатизації сприяють розмиванню меж національних наукових шкіл, що теж має негативні наслідки, адже “мавпування” модних і популярних новітніх західних теорій не стимулює групового вивчення певної наукової ділянки, а тому місцеві центри перекладознавства поза Заходом стають продуцентами вторинних знань, що не сприяє активнішому розвитку національних шкіл перекладознавства.

Розвиток часткових теорій дуже активний у національних школах, що відповідає поточному розвитку перекладознавства і зусиллям окремих науковців. Водночас репертуар питань усе ж залишається таким самим, і дослідники повертаються до давніших тем із новими перспективами, намагаючись залучити нішові теми. Л. Вайдова займається лінгвістичними аспектами та культурою, прагматикою перекладу, зокрема в контексті перекладу з румунської мови, є авторкою публікації “Сім життів перекладу” [61]. А. Кожелова зосередилася на “культурних референціях” (тобто реаліях), які в часовіддаленому перекладі (на прикладі античних текстів) ще глибше порушують питання, як вишколювати перекладача таких текстів [29]. Залучаючи методологію культурної антропології, авторка ідентифікує різні категорії реалії та способи їх реалізації у вихідних і похідних текстах, що дає змогу коригувати акценти вишколу перекладачів.

Культурна проблематика зосібна перебуває в полі зору дослідників із Університету імені Костянтина Філософа у Нітрі. Е. Громова досліджує теоретичні й дидактичні питання перекладу, також його семіотичні та культурологічні аспекти. Вона є автором або співавтором кількох монографій, університетських підручників

[24; 26]. Д. Муглова зосереджується насамперед на теоретичних, методологічних і дидактичних аспектах інтерпретації. Окрім низки професійних статей у словацьких та зарубіжних виданнях, вона є автором та співавтором кількох монографій та національного підручника для експертів-перекладачів [42]. Наукові інтереси А. Загорака [64] включають міжкультурний аспект перекладу, переклад художніх текстів та аудіовізуальний переклад.

З погляду історії аудіовізуальний переклад – це досить нове явище, але тепер його вивчають дуже активно, зокрема й в Словаччині. Центром досліджень стала катедра перекладознавства Університету імені Костянтина Філософа в Нітрі. 2014 р. Е. Громова й Е. Янецова упорядкували збірку “Аудіовізуальний переклад: виклики та перспективи” [7], де автори намагалися осмислити наявний словацький і закордонний досвід. Важливо, що у книзі вміщено бібліографію словацьких праць, які заторкували проблематику аудіовізуального перекладу, і перша публікація датується 1966 р.

Цей почин продовжив черговий збірник “Аудіовізуальний переклад 2: за межами перекладу” [8], а згодом почали виходити ще вужчі тематичні монографії “Аудіовізуальний переклад і глухий глядач: проблеми субтитрування для глухих” [9], “Аудіовізуальний переклад: дубляж і субтитрування в центральноевропейському контексті” [6], “Думка про аудіовізуальний переклад на Словаччині 1952–2017” І. Тишша [57], “Межі фільмового перекладу та перекладу на телебаченні: основні теоретичні поняття та вихідні положення” С. Годакової та Е. Перез [27] та “Словацький дубляж і субтитрування у змінах доби” [52].

На межі різних дисциплін перекладу вийшла книга А. Кожелової та І. Кульбака “Вибрані проблеми перекладу: перекладацькі компетенції та аудіовізуальний переклад” [31]: автори звертають увагу на проблематичність встановлення оцінки якості перекладу, особливості локалізації та фаховість перекладачів у аудіовізуальному перекладі.

Машинний переклад теж не залишився “за бортом” досліджень, і йому присвячено кілька монографій (хоча самі монографії не є розлогими): “Підходи до машинного перекладу (моделі, методи й проблеми машинного перекладу)” Д. Мунк [43], “Оцінка машинного перекладу” Д. Мунк і М. Мунка [44] “Помилятися властиво людині (але й машині): аналіз помилок машинного перекладу словацькою мовою” [45], “Машинний переклад: переклад майбутнього? Машинний переклад у контексті словацької мови” [41]. Як бачимо, нації з порівняно невеликими кількостями мовців активно працюють над покращенням машинних текстів рідною мовою і зовсім не бачать проблем у економічних труднощах чи обмеженнях створення й використання таких перекладів.

Біловеський В. з Бансько-Бистрицького Університету імені М. Бела у своїх педагогічних та наукових дослідженнях зосереджується на теорії та дидактиці перекладу, питанні професійної мови та професійного перекладу. Його монографії [15; 16] – це роздуми над перекладом нехудожніх текстів у словацькому культурному середовищі. Він розкриває деякі питання перекладу нехудожніх текстів і таким чином розширює межі транслятологічного мислення на Словаччині. Разом із І. Шушою є автором науково й дидактично спрямованих перекладознавчих збірників [17]. І. Шуша

поєднує історію перекладу та літературну компаративістику в словацько-італійських міжлітературних зв'язках. Він є автором монографії “Порівняльні та перекладацькі аспекти словацько-італійських міжлітературних відносин” [54].

Вагомим перекладознавчим центром є Пряшівський університет. І. Купкова та Я. Опалкова фахово вивчають переклад у словацько-російському контексті. Я. Опалкова глибоко досліджує інтерпретацію тексту [47]. І. Купкова зосереджується на критиці та історії словацького перекладу російської літератури [37; 38]. М. Біла та А. Качмарова у своїх дослідженнях звертають увагу на культурний контекст як фактор перекладу в словацько-англійському мовному зіставленні [14]. Фаховий переклад у контексті Європейського Союзу – це тематика праць К. Беднарової-Гібової [13]. Художнім перекладом та його теоретичним осмисленням, зокрема перекладу есе, присвячує свої дослідження М. Гавурова [23].

У словацькому перекладознавстві є й український слід. Літературознавець А. Червеняк розробив естетично-антропологічну концепцію літератури. Є автором оригінальної теорії піраміди у перекладі [20]. А. Червеняк уявляє художній переклад як своєрідну піраміду. Її основа – оригінал, на вершині піраміди – переклад, а десь посередині – перекладач-трансформатор. Перекладач (трансформатор) є сполучною ланкою між оригіналом та його новою стилістично-мовною формою. Естетична свідомість перекладача як сума знань та досвіду є засобом, за допомогою якого оригінал перетворюється в переклад. Перекладач може оригінал або надінтерпретувати або підінтерпретувати в процесі прийому. У надінтерпретації переклад виглядає як піраміда, а в підінтерпретації – як перевернена піраміда. Дослідники українського – “руснацького”, “руського”, “русинського” – походження А. Попович і Д. Дюришин не дуже активно брали участь в українських справах, тоді як Я. Кредатусова та А. Амір активно розвивали і продовжують розвивати українсько-словацький вимір перекладознавчих студій. В Інституті україністики Гуманітарного факультету у Пряшеві продовжують традицію українського літературознавця у Словаччині Ю. Кундрата, який в науковій сфері присвячувався питанням теорії та критики художнього й фахового перекладу [35; 36]. На сучасному етапі розвитку досліджують художній та фаховий переклад у компаративному українсько-словацькому аспекті. Я. Кредатусова досліджує передусім фаховий переклад (судовий переклад) і дидактичний аспект у перекладознавстві (послідовний переклад) [32; 33]. А. Амір [3] зосереджується на лінгвістиці перекладу, зокрема на базі теорії реалій Р. Зорівчак й проблематики лінгвокультурем розробляє їх на українсько-словацькому матеріалі. Вона дискутує питання очуження та одомашнення в перекладі, модернізації та архаїзації, перенесення. Також є авторкою монографій про українсько-словацькі літературні взаємини в галузі мови, культури та перекладу [1; 2]. Загалом україністика досить непогано представлена на словацькій сцені завдяки пряшівським дослідникам М. Чижмаровій, Я. Кредатусовій, А. Амір, які підготували шерек перекладознавчих публікацій: “Словацько-українські взаємини в галузі мовознавства, літературознавства, перекладу та культурних контактів” [51], “Українська мова та культура в художньому й фаховому перекладі в центральноевропейському просторі” [59; 60], “Слов’янські міжлітературні контакти в центральноевропейському культурному просторі” [50].

Найряснішими в словацькому перекладознавстві є студії з *історії перекладу*. Історія – це не лише спадщина та її опис, але насамперед це – вміння з нею працювати, а також вміння працювати з історичною пам'яттю, та висновувати широкозакресні принципи для розуміння теперішнього стану й прогнозування подальшого розвитку. М. Куса та К. Беднарова репрезентують Університет імені Я. Коменського в Братиславі та водночас Відділ перекладознавства Словацької академії наук. М. Куса досліджує переклад художнього тексту та порушує питання перекладацької рецепції літератур інших народів. Розглядає стан перекладу, його історію, роль культури в перекладі, трансформацію форм перекладу та його наукове відображення в часі. К. Беднарова зосереджується на історії перекладу, осмисленні перекладу сакральних текстів та на культурному аспекті в перекладі.

Глибоким істориком словацького художнього перекладу є К. Беднарова. Вона видала “Історію художнього перекладу у Словаччині. Частина 1: Від священного до світського” [10], де втілює періодизацію, згідно з якою вся історія центрально-європейського художнього перекладу вкладається в п'ять періодів: 1) переклад Біблії та священних текстів як джерела європейських письмових мов (IX–XVIII ст.); 2) переклад і виникнення світської літератури (XVII–XIX ст.); 3) переклад і модерна література (до 1945 р.); 4) переклад в добу тоталітаризму (1945–1989); 5) найновіший період. Священні тексти найкраще виконували роль культурної спадщини у середньовічній і ранньомодерній Європі, а тому переклад акцентував саме ці аспекти, хоча перекладачам доводилося враховувати формування і мови, і нової суспільної ментальності. На жаль, другої чи подальших частини ще не видано, а є лише дві електронні частини “Посібника з історії перекладу на Словаччині”, який охоплює XIX і XX ст. [11; 12], де авторка, зокрема, представляє конфесійний чинник у словацькому перекладі, проблеми перекладу світської літератури і театральних текстів, видавничий простір тощо.

Монографія І. Тишша “Теоретичні та джерельні дослідження про практику й історію перекладу американської літератури на Словаччині в період соціалізму” [58] пише історію перекладу американської літератури в словацьких перекладах, залучаючи принципи соціології, дискурс-аналізу й книгознавчого дослідження. У полі зору дослідника вивчення ідеології у контексті перекладацької політики, що є актуальною темою для постсоціалістичних країн.

Цікаву книгу підготував літературознавець і перекладач М. Андрічик [5], який працює в Університеті імені П. Й. Шафарика у Кошицях. За його словами, переклад також обумовлений історично і культурно, тому відмінності в окремих варіантах є зрозумілими та природними. Метою художнього перекладу є донести до реципієнтів у цільовій культурі естетичні цінності творів іншомовної літератури, тим також підтверджується зрілість національної мови.

М. Андрічик¹ також пише про словацьку поезію в англійськомовних книжкових перекладах [6], де проаналізував кожен антологію та навіть ілюстрував обкладинками, чим надав власному дослідженню джерелознавчої вагомості.

¹ Ґрунтовнішу рецензію на цю книгу див. у цьому випуску збірника.

Історичні дослідження перекладу часто послуговуються соціологічною методологією, що дало підстави говорити про включення класичних історіографічних пошуків у рамки так званої соціології перекладу, яка висуває на перший план питання суспільної поведінки перекладача. У цьому ключі написали книгу М. Дьйовчош і П. Шведа “Міти й факти про письмовий та усний переклад на Словаччині” [22], де подано ґрунтовний статистичний аналіз словацької перекладацької громади, що включає навіть розпис цінової політики крізь призму регіону та виконавця перекладу і прогностику майбутньої динаміки перекладацьких процесів (завдяки таким чинникам, як машинні переклади, постредакування, віддалена робота, домінація англійської мови тощо). Робота М. Дьйовчоша та П. Шведа спростовує часто повторювані твердження про нібито принизливу роль перекладацької роботи, а також про зниження поцінування роботи перекладача. Монографія А. Гутькової “Стилістичні засади перекладу й перекладання” [28] є результатом багаторічної дослідницької роботи авторки в галузі стилістичних проблем перекладу та перекладу угорської прози ХХ ст. словацькою мовою.

Частиною історії перекладу є перекладознавча біографістика, і цінним внеском до неї є двотомний “Словник словацьких перекладачів художньої літератури ХХ сторіччя” [53]. Він не лише реєструє майже 800 перекладачів, але подає цілісний профіль перекладачів із характеристикою перекладацької творчості й вибірковою бібліографією. Укладачі О. Ковачич і М. Куса провели колосальну роботу зі збору й опрацювання інформації, що спонукає думати про потребу такого ж видання і для українського перекладознавства.

Лаш М. [40] вирішив заповнити лаку в словацькому перекладознавстві та запропонував вичерпний аналіз *критики перекладу* в словацькому та зарубіжному контекстах. Згадує про те, як критика художнього перекладу виглядає на практиці в роки незалежності від 1993 р. до 2017 р. Намагається знайти цілі та причини критики перекладу в минулому та зосереджується на поточних цілях художньої критики перекладу та на теоретичних постулатах у найширшому сенсі слова в межах ідей постпозитивізму. У практичній частині аналізує критику перекладу в словацьких журналах.

Центральною темою *дидактики перекладу* є перекладацькі компетенції, тому й не дивно, що саме ця тема така популярна. У монографії “Перекладацькі компетенції в контексті вітчизняного перекладознавства” [30] А. Кожелова розглядає та підсумовує такий перелік засадничих компетенцій: мовна, інтерпретаційна, верифікаційна, культурна, стратегічна, технічна, економічна, (мета)критична тощо. Звісно цей перелік не вичерпний і не єдиний, що засвідчує вплив сучасного інформаційного світу на потребу вишколу фахового перекладача. Фаховий переклад для романістів у головно дидактичному вимірі вивчає Д. Войтек [63]: він зосереджений переважно на питаннях художнього перекладу, особливо сучасних франкомовних авторів та на загальних питаннях перекладу.

Підсумковою є книга “Дидактика письмового та усного перекладу на Словаччині” у двох виданнях – словацькою [21] та англійською [55]. Крім розгляду історії та засад вишколу перекладачів Словаччини, автори аналізують читацьку культуру в сучасному

суспільстві, формують вимоги до вишколу перекладачів літератури для дітей, формулюють інтегральну модель викладання фахового перекладу, прогностикують викладання усного перекладу, а також дискутують про викладання локалізації та юридичного й аудіовізуального перекладу. Ось усі ці теми і є головними напрямками теоретичного дослідження словацького перекладознавства.

Окремо потрібно сказати і про перекладознавчу періодику. Звісно, у багатьох філологічних журналах є перекладознавчі статті, секції або випуски. Утім видання спеціалізованого часопису або альманаху потребує неабияких творчих сил і методичної праці. У словаків є і перше, і друге. 2013 р. в Університеті імені М. Бели (Банська Бистриця) започаткували видання “*Kritika prekladu*” [34]. Воно виходить двічі на рік та охоплює питання критики й історії перекладу, націлені на збільшення видимості перекладача в суспільстві. В онлайн форматі виходить часопис “*Translatologia*” на базі Університету імені Костянтина Філософа (Нітра) [56], а з 2020 р. вони видають ще один онлайн-часопис “*Bridge: Trends and Traditions in Translation and Interpreting Studies*” [19]. Крім того, у братиславському Університеті імені Я. Коменського вийшло навіть сім випусків перекладознавчих студій і студентських праць “*Prekladatel'ské listy*” [48]. Вихід вузькоспеціалізованих видань уважаємо дуже позитивним явищем, оскільки воно гуртує фахівців та стимулює до вироблення спільного колективного бачення перекладацької проблематики, що живитиме національну школу перекладознавства.

Висновки. Упродовж початку ХХІ сторіччя, а особливо останнього десятиріччя словацьке перекладознавство розвивається дуже динамічно та реагує на потреби літературно-наукових громад Словаччини. Тому очевидно є велика увага до дидактики перекладу, представлені у найрізноманітніших посібниках. Примітно, що аудіовізуальний переклад знайшов вдячний ґрунт на словацькому матеріалі. Уважаємо, що ці аспекти є особливо сильними у словацькому перекладознавстві.

Словацька історія перекладу не викликає надто великого зацікавлення серед сусідів Словаччини, але вона дуже важлива для побудови словацької держави, тому історичні дослідження у рамках перекладознавства розвиваються активно, що сприятиме кращому розумінню ролі словацького суспільства в історичному й соціологічному вимірах.

Критика перекладу як наукова галузь не користується великою популярністю, причиною чого є, мабуть, брак ресурсів. Водночас існування спеціалізованого журналу “*Kritika prekladu*” сприятиме виконанню практичних функцій критики поточного перекладацького процесу і розбудові теоретичних концепцій у майбутньому.

Серед проблем публікації перекладознавчих досліджень потрібно відзначити невеликі обсяги монографічних досліджень, які інколи радше нагадують розлогу статтю, а не книгу. Книги виходять не лише друком, але й в електронному форматі, що сприятиме доступності цих видань широкому читачеві (крім внутрішньо-університетських репозитаріїв).

Окремо варто відзначити розвиток україністики та тематики українського перекладу, який має славу академічну традицію, та про який дбає місцева українська громада.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Amir A. Lingvistické špecifiká ukrajinskej prózy začiatku 20. storočia [elektronický zdroj] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2014. 129 s. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Amir1>
2. Amir A. Ukrajinsko-slovenské literárne kontakty: jazyk, kultúra, preklad. [elektronický zdroj] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2017. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Amir3>
3. Amir A. Preklad verzus jazyk a kultúra: (Kapitoly z lingvokulturologie a teórie prekladu). [elektronický zdroj] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2014. 52 s. <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Amir2>
4. Andričik M. Slovenská poézia v anglických knižných prekladoch. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2021. 415 s.
5. Andričik M. Preklad pod lupou. Modrý Peter. Levoča, 2013. 156 s.
6. Audiovisual translation dubbing and subtitling in the Central European context / Perez E., Kažimír M. (eds.). Nitra : FF UKF, 2016. 158s.
7. Audiovizuálny preklad: výzvy a perspektívy / Gromova E., Janecova E. (eds.). Nitra : FF UKF, 2014. 181 s.
8. Audiovizuálny preklad 2: za hranicami prekladu / Paulínyová L., Perez E. (eds.). Nitra : FF UKF, 2015. 149 s.
9. Audiovizuálny preklad a nepočujúci divák: problematika titulkovania pre nepočujúcich / Perez E., Gromová E., Zahorák A., Hodáková S. (2016). Nitra : FF UKF, 2016. 97 s.
10. Bednárová K. Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku. I. Bratislava: Ústav svetovej literatúry, SAV, 2013. 301 s.
11. Bednárová K. Rukoväť dejín prekladu na Slovensku I. (18. a 19. storočie):[elektronický zdroj] Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 2015. 74 s.
12. Bednárová K. Rukoväť dejín prekladu na Slovensku II. (situácia slovenského umeleckého prekladu v 20. storočí):[elektronický zdroj] Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 2015. 66 s.
13. Bednárová-Gibová K. Towards an understanding of EU translation [elektronický dokument]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2020. 208 s.
14. Bilá M., Kačmárová A. Is there anything like a universal typology of translation solutions for culture-specific items? [print, elektronický dokument] // Folia linguistica et litteraria [print, elektronický dokument]. Nikšič, 2018. S. 67–84.
15. Biloveský V. Termín a/alebo metafora? (preklad anglicky písaných neumeleckých textov s umeleckými prvkami). Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2005. 146 s.
16. Biloveský V. Zázraky v orechovej škrupinke: prekladové konkretizácie tvorby S. W. Hawkinga v slovenskom kultúrnom priestore. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2011. 159 s.
17. Biloveský V., Šuša I. Banskobystrické myslenie o preklade a tlmočení: (veda, výskum, edukácia). Banská Bystrica : Belianum, 2017. 133 s.
18. Biloveský V., Brenkusová Ľ. Translation Studies in Banská Bystrica : Facts and Figures// World Literature Studies (Bratislava). 2009. Vol 1(18), no 4. P. 45–54.
19. Bridge: Trends and Traditions in Translation and Interpreting Studies. Nitra, 2020–2021. <https://www.bridge.ff.ukf.sk/index.php/bridge>
20. Červeňák A. Literárno-teoretické reflexie o slovanskom romantizme a problémoch translatológie. Banská Bystrica, Filozofická fakulta UMB, 2003. 138 s.
21. Didaktika prekladu a tlmočenia na Slovensku / M. Djovčoš, P. Šveda, E. Gromová, D. Múglová, et al. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2018. 243 s.

22. Djovčoš M., Šveda P. Mýty a fakty o preklade a tlmočení na Slovensku. Bratislava : Veda, 2017. 203 s.
23. Gavurová M.: Lingvokultúrny aspekt v preklade eseje [elektronický zdroj]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2012. 195 s.
24. Gromová E. Preklad a kultúra. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2004. 218 s.
25. Gromová E. Translation Studies in Nitra// World Literature Studies (Bratislava). 2009. Vol. 1(18), no 4. P. 22–44.
26. Gromová E, Müglová D. Kultúra-interkulturalita-translácia. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. 101 s.
27. Hodáková S., Perez E. Kontúry filmového prekladu a tlmočenia v televízii: Základné teoretické koncepty a východiská. Nitra : FF UKF, 2021. 62 s.
28. Huťková A. Štylistické zákutia prekladu a prekladania. Hradec Králové : Gaudeamus, 2014. 140 s.
29. Koželová A. Preklad kultúrnych referencií z antiky a kultúrna kompetencia prekladateľa. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2017. 258 s.
30. Koželová A. Prekladateľské kompetencie v kontexte domácej translatológie. [elektronický zdroj] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2018. 157 s. <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kozelova3>
31. Koželová A., Kul'bak G. Vybrané problémy prekladu: prekladateľské kompetencie a audiovizuálny preklad. [elektronický zdroj] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2019. 129 s.
32. Kredátusová Ja. Konzekutívne tlmočenie pre ukrajincov: kultúra. Prešov : Filozofická fakulta PU, 2016. 100 s.
33. Kredátusová Ja. Súdny preklad v praxi: dokumenty trestného práva (ukrajinsko-slovenský aspekt): vysokoškolská učebnica. Prešov : Filozofická fakulta PU, 2020. 147 s.
34. Kritika prekladu. Banská Bystrica : Belianum, 2013–2020.
35. Kundrát J. Teória a prax prekladu. Prešov, [1984]. 262 s.
36. Kundrat Yu. Ukrajinskij khudozhnii pereklad u Chexoslovachchyni = Кундрат Ю. Український художній переклад у Чехословаччині (1945–1980). Priashiv, 1983. 258 s.
37. Kupková I. Preklad ako boj so zmyslami: o prekladaní jazykovo novátorských textov D. Charmsa, A. Vvedenského a V. Kazakova do slovenčiny. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2010. 164 s.
38. Kupková I. Slovenská prekladateľská škola – teória a prax. Slovenské preklady ruskej prózy v 60–80. rokoch 20. storočia a zásady slovenskej prekladateľskej školy. Prešov :Prešovská univerzita v Prešove 2020. 101 s.
39. Kusá M. Current state of the Slovak thinking on translation // World Literature Studies (Bratislava). 2009. Vol. 1(18), no 4. P. 3–15.
40. Laš M. Kritika umeleckého prekladu na Slovensku včera a dnes. Banská Bystrica : Belianum, 2019. 168 s.
41. Machine Translation: Translation of the Future? Machine Translation in the Context of the Slovak Language / J. Absolon, D. Munková, K. Welnitzová. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2018. 77 s.
42. Müglová D. Komunikácia, tlmočenie, preklad alebo Prečo spadla Babylonská veža? Bratislava : Enigma, 2009. 324 s.
43. Munková D. Prístupy k strojovému prekladu: (modely, metódy a problémy strojového prekladu). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2013. 117 s.
44. Munková D., Munk M. Evalvácia strojového prekladu. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2016. 164 s.

45. Mýliť sa je ľudské (ale aj strojové) : analýza chýb strojového prekladu do slovenčiny / Daša Munková, Juraj Vaňko a kol. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2017. 247 s.
46. Myslenie o preklade na Slovensku / L. Vajdová a kol. ; Úvod svetovej literatúry SAV. Bratislava : Kalligram, 2014. 166 s.
47. Opalková Ja. Konzekutívne tlmočenie 1: (pre ruštinárov). Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2013. 124 s.
48. Prekladateľské listy: teória, kritika, prax prekladu: zborník štúdií a študentských prác. Nos. 1–7 Bratislava : Univerzita Komenského, 2012–2019.
49. Rakšányiová J. Translation Studies at Comenius University in Bratislava: Facts and Figures // World Literature Studies (Bratislava). 2009. Vol. 1(18), no 4. P. 63–67.
50. Slovanské medziliterárne kontakty v stredoeurópskom kultúrnom priestore: (slovensko-ukrajinské, slovensko-bieloruské, slovensko-poľské, slovensko-české) / Mária Čizmarová (ed.). Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2020. 144 s.
51. Slovensko-ukrajinské vzťahy, z výskumu lingvistiky, literárnej vedy, prekladu a kultúrnych kontaktov. / Mária Čizmarová (ed.). Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2016. 492 s.
52. Slovenský dabing a titulkovanie v premenách času / Perez E., Brezovská M., Jánošíková Z. Nitra : FF UKF, 2021. 122 s.
53. Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia: 2 t. / zost. O. Kovačičová, M. Kusá. Bratislava : SAV, 2015–2017.
54. Šuša I. Komparatistické a prekladové aspekty v slovensko-talianskych medziliterárnych vzťahoch. Banská Bystrica, 2011. 145 s.
55. Translation and interpreting training in Slovakia / M. Djovčoš, P. Šveda, E. Gromová, D. Múgllová, et al. Bratislava : Stimul; Comenius University in Bratislava, Faculty of Arts, 2021. 209 s.
56. Translatologia. Nitra, 2016–2020 <http://www.translatologia.ukf.sk>
57. Tyšš I. Myslenie o audiovizuálnom preklade na Slovensku: 1952 – 2017. Nitra : FF UKF, 2018. 67 s.
58. Tyšš I. Teoretické a materiálové sondy do praxeológie a dejín prekladu americkej literatúry na Slovensku v období socializmu : Mladá tvorba a Beat Generation Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2017. 167 s.
59. Ukrajinský jazyk a kultúra v umeleckom a odbornom preklade v stredoeurópskom priestore: zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára, ktorý sa konal dňa 27.9.2017 na Katedre ukrajinistiky Inštitútu ukrajinistiky a stredoeurópskych štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity / Jarmila Kredátusová (ed.). Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2018. 213 s.
60. Ukrajinský jazyk a kultúra v umeleckom a odbornom preklade v stredoeurópskom priestore: zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára, ktorý sa konal dňa 21.11.2019 na Inštitúte ukrajinistiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove / Jarmila Kredátusová (ed.). Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2020. 159 s.
61. Vajdová L. Sedem životov prekladu. Bratislava : Veda, Ústav svetovej literatúry SAV, 2009. 256 s.
62. Valcerová A. Translation Studies in Prešov: Facts and Figures// World Literature Studies (Bratislava). 2009. Vol. 1(18), no 4. P. 55–62.
63. Vojtek D. Preklad gramatickej terminológie: (na materiáli francúzštiny a slovenčiny) [elektronický dokument]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2020. 96 s.

64. Záhorský A. Intercultural Aspect in Translation and Reception of Precedent Phenomena. Berlin : Peter Lang, 2019. 134 s.

Стаття надійшла до редколегії 07.10.2021

Прийнята до друку 14.10.2021

THE STATE OF TODAY'S TRANSLATION STUDIES IN SLOVAKIA

Adriana Amir

*Prešov University in Prešov,
1, 17 Novembra Str., Prešov, Slovakia, 08001
adriana.amir@unipo.sk*

Taras Shmiher

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000
taras.shmiher@lnu.edu.ua*

The article reveals the main achievements of the modern Slovak school of translation studies in the fields of theory, history, criticism and didactics of translation. In today's Slovakia translation research is concentrated in four academic centres: the Slovak Academy of Arts and Sciences in Bratislava as well as the Universities of Banská Bystrica, Nitra and Prešov. Slovak researchers are developing a number of partial theories of translation, including the theory of audiovisual translation and the theory of translation competencies. Interestingly, machine translation is also well-studied, although the topic might be neglected as the number of Slovak speakers is not so numerous. Researchers are very active in studying the history of translation, especially in the field of biography studies. History studies apply the methodology of sociological research which help to evaluate the reception of foreign literatures in various perspectives. On the basis of judging books in translation, translation criticism does not seem to be very popular as a research topic, although the publication of the specialized journal "Kritika prekladu" will definitely stimulate this domain.

Ukrainian studies in Slovakia – including the domain of translation studies – also have a strong position due to the scholars of Prešov University. This can be explained by long and fruitful academic traditions of the Ukrainian autochthonous community. Within the last decade, the researchers of Ukrainian background also contributed to translation studies in the areas of the cultural theory of translation and court interpreting and translation.

Although there are a number of books in translation, publishing efforts have some problems as well, i. e. the small volume of monographic editions, which sometimes resemble a lengthy article rather than a book. The books are published not only in print, but also in electronic format and online which will facilitate the availability of these publications to much wider readership.

Key words: Slovakia, translation theory, translation history, audiovisual translation, Ukrainian studies.